

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра спеціально-правових дисциплін**

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ШЛЮБНО-СІМЕЙНІ ВІДНОСИНИ В МІЖНАРОДНОМУ
ПУБЛІЧНОМУ ПРАВІ**

за спеціальністю: 081 «Право»

спеціалізації: «Право»

Навчально-науковий гуманітарний інститут

Київ - 2019 рік

Робоча програма з навчальної дисципліни «Шлюбно-сімейні відносини у міжнародному приватному праві»

складена для здобувачів вищої освіти відповідно до програми підготовки фахівців за спеціальністю 081 «Право», спеціалізацією «Право» ступеня вищої освіти бакалавр, за денною та заочною формою навчання.

Розробник: доцент кафедри, к.ю.н. Шабалін А.В.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри спеціально-правових дисциплін
Протокол від 10 жовтня 2019 р.

Завідувач кафедри спеціально-правових дисциплін

Метою вивчення дисципліни «Сімейне право в міжнародному приватному праві» є набуття студентами не лише відповідного рівня юридичного мислення, аналізу але й формування їх професійної ментальності та належної правової культури, отримання більш глибоких правових знань в сфері приватно-правових відносин, а також закладення стійких психологічних стереотипів щодо безумовного дотримання вимог законодавства, захисту законних прав та інтересів учасників цивільних правовідносин.

студентами основних теоретичних положень з усіх інститутів міжнародного приватного права; сформувати розуміння і вміння орієнтуватися у законодавчій базі; навчити студентів професійно, грамотно і адекватно застосовувати чинне законодавство, що регулює міжнародні невідносини; сформувати у них необхідні організаційні та вольові навички щодо впливу засобами правового характеру на регулювання зазначених відносин.

У результаті вивчення міжнародного приватного права студенти повинні:

- **знати:** коло суспільних відносин, що регулюються міжнародним приватним правом; суб'єктів та джерела міжнародного приватного права; підстави виникнення та динаміку міжнародних приватних відносин, матеріально-правовий та колізійний методи правового регулювання, систему міжнародного приватного права, колізійні норми речового, зобов'язального, сімейного, спадкового права; правове регулювання міжнародного комерційного арбітражу, визнання та виконання рішень іноземних судів, арбітражів та доручень іноземних органів юстиції;
- **вміти:** застосовувати теоретичні знання та нормативно-правову базу з міжнародного приватного права для врегулювання міжнародних приватних відносин; аналізувати колізійні та матеріально-правові норми міжнародних договорів та правильно їх застосовувати; розвивати своє юридичне мислення.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні положення сімейного права

Тема 1. Вступ до сімейного права

Поняття сімейного права. Види сімейних правовідносин, що складають предмет сімейного права. Ознаки сімейних правовідносин. Метод сімейного права. Способи правового регулювання сімейних правовідносин.

Завдання правового регулювання сімейних правовідносин за Сімейним кодексом України. Принципи сімейного права. Функції сімейного права.

Джерела сімейного права. Конституція України як джерело сімейного права. Аналіз Сімейного Кодексу України. Правове регулювання сімейних правовідносин Цивільним кодексом України. Закони та підзаконні нормативно-правові акти. Договори у сімейному праві. Застосування звичаю у сімейному праві. Міжнародні договори та норми права іноземних держав як джерела сімейного права.

Аналогія закону і аналогія права у сімейному праві України. Система сімейного права. Взаємозв'язок сімейного права з іншими галузями права.

Тема 2. Сімейні правовідносини.

Поняття сімейних правовідносин. Поняття та ознаки сім'ї за Сімейним кодексом України. Право на сім'ю та його реалізація. Склад сімейних правовідносин. Суб'єкти сімейних правовідносин. сімейна правоздатність і дієздатність. Об'єкти сімейних правовідносин. Зміст сімейних правовідносин.

Підстави виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин. Види юридичних фактів. Споріднення та свояцтво як види юридичних фактів.

Суб'єктивне сімейне право та його реалізація. Суб'єктивний сімейний обов'язок та його здійснення. Способи захисту сімейних прав. Судовий захист. Самозахист. Захист сімейних прав органами опіки та піклування. Захист сімейних прав прокурором. Захист сімейних прав нотаріусом.

Строк у сімейному праві. Види строків. Позовна давність у сімейному праві.

Змістовий модуль 2. Загальна частина міжнародного приватного права

Тема 1. Міжнародне приватне право як галузь права

Міжнародне приватне право як галузь права. Предмет міжнародного приватного права. Поняття іноземного елемента. Методи міжнародного приватного права. Система міжнародного приватного права. Співвідношення міжнародного приватного і міжнародного публічного права.

Тема 2. Джерела міжнародного приватного права

Поняття та види джерел міжнародного приватного права. Національне законодавство як джерело міжнародного приватного права. Міжнародні договори як джерело міжнародного приватного права. Міжнародні звичаї: поняття та види. Роль арбітражної і судової практики в регулюванні міжнародних приватних відносин.

Тема 3. Колізійні норми в міжнародному приватному праві

Поняття та види колізійної норми. Структура колізійної норми. Типи колізійних прив'язок. Уніфікація в міжнародному приватному праві.

Тема 4. Суб'єкти міжнародного приватного права

Фізична особа як суб'єкт міжнародного приватного права. Правоздатність іноземців та осіб без громадянства. Дієздатність іноземних громадян та осіб без громадянства. Визнання іноземців та осіб без громадянства обмежено дієздатними та недієздатними. Визнання іноземців та осіб без громадянства безвісно відсутніми та оголошення їх померлими. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні. Правовий статус іммігрантів в Україні. Правовий статус біженців та осіб, що потребують додаткового або тимчасового захисту, в Україні.

Особистий закон юридичної особи. Державна належність юридичної особи. Типи колізійних прив'язок щодо визначення "національності" юридичної особи. Правовий статус юридичних осіб, заснованих на іноземному капіталі, в Україні.

Держава як учасник міжнародних приватних відносин. Імунітет держави: поняття та види.

Змістовий модуль 3. Особлива частина міжнародного приватного права

Тема 1. Право власності в міжнародному приватному праві

Характеристика права власності в міжнародних приватних відносинах. Колізійні питання права власності. Правовий режим іноземних інвестицій.

Розкрити правовий взаємозв'язок між правовим регулюванням права власності в сімейних правовідносин в Україні та нормами регулювання режиму права власності через призму регулювання міжнародно-приватних відносин.

Тема 2. Правове регулювання сімейних відносин в міжнародному приватному праві

Поняття та правова природа сімейних правовідносин в міжнародному приватному праві. Колізії законів в області сімейного права. Укладення шлюбу з іноземцями та особами без громадянства. Майнові та особисті немайнові права подружжя. Припинення шлюбу.

Змістовий модуль 4. Шлюбні відносини

Тема 1. Укладення шлюбу в міжнародному приватному праві

Поняття шлюбу. Умови вступу до шлюбу. Особи, що не можуть перебувати у шлюбі між собою в Україні.

Порядок подання заяви про реєстрацію шлюбу. Правовідносини наречених. Державна реєстрація шлюбу. Час реєстрації шлюбу. Зміна часу реєстрації шлюбу. Місце реєстрації шлюбу. Зміна місця реєстрації шлюбу.

Особливий порядок державної реєстрації шлюбу. Особливості укладання шлюбу з іноземним елементом (іноземною особою).

Тема 2. Особисті немайнові правовідносини подружжя.

Поняття і зміст особистих немайнових правовідносин подружжя. Особисті права подружжя. Особисті обов'язки подружжя. Правові проблеми забезпечення особистих немайнових прав подружжя.

Тема 3. Правовий режим майна подружжя.

Право особистої приватної власності дружини та чоловіка. Спільне майно подружжя. Розпорядження майном, що є спільною сумісною власністю подружжя. Поділ спільного майна подружжя. Визначення розміру часток у спільному майні подружжя. Підстави відступлення від принципу рівності часток у спільному майні подружжя. Накладення стягнення на майно подружжя за борговими зобов'язаннями. Договори між подружжям з приводу майна.

Тема 4. Шлюбний договір та його роль в міжнародному приватному праві

Поняття і правова природа шлюбного договору. Місце шлюбного договору в системі сімейно-правових договорів та договорів у міжнародному приватному праві. Правові Особливості шлюбного договору. Зміст шлюбного договору. Порядок укладення шлюбного договору. Форма шлюбного договору. Внесення змін до шлюбного договору. Припинення шлюбного договору.

Тема 8. Припинення шлюбу в міжнародному приватному праві

Підстави припинення шлюбу. Смерть особи або оголошення її померлою як підстава припинення шлюбу. Підстави і порядок розірвання шлюбу органами РАЦС. Правові підстави і процесуальний порядок розірвання шлюбу судом. Обставини, при яких шлюб не може бути розірваний. Наслідки розірвання шлюбу. Поновлення шлюбу. Фіктивне розірвання шлюбу. Встановлення режиму окремого проживання подружжя. Особливості розірвання шлюбу з участю іноземного елемента (іноземної особи). Колізійні питання припинення шлюбу в міжнародному приватному праві.

Змістовий модуль 5. Спадкування в міжнародному приватному праві

Тема 1. Спадкове право

Колізійні питання спадкування в міжнародному приватному праві. Міжнародно-правове регулювання спадкових відносин з іноземним елементом. Колізійне регулювання спадкових відносин з іноземним елементом на національному рівні.

Тема 2. Вирішення спорів про спадкування

Особливості вирішення спорів щодо спадкування в міжнародному приватному праві через призму договірних відносин. Колізійність у вирішенні спадкових спорів в міжнародному приватному праві. Роль третейських органів у вирішенні спорів про спадкування з участю іноземного елемента (іноземної особи).

Змістовий модуль 6. Правовідносини батьків, дітей, інших членів сім'ї в міжнародному приватному праві

Тема 1. Підстави виникнення правовідносин між батьками та дітьми.

Загальні підстави виникнення правовідносин між батьками та дітьми. Порядок реєстрації народження дитини. Визначення походження дитини від матері. Порядок реєстрації народження дитини, що народилася поза межами медичного закладу. Порядок реєстрації народження дитини, мати якої перебуває у виправно-трудовій установі або слідчому ізоляторі. Порядок реєстрації народження знайденої дитини. Порядок реєстрації народження дитини у разі встановлення між подружжям режиму окремого проживання.

Визначення походження дитини, батьки якої перебувають у шлюбі між собою. Визначення походження дитини від батька у разі реєстрації повторного шлюбу її матір'ю. Реєстрація народження дитини у раз невизнання матір'ю батьківства свого чоловіка. Визначення походження дитини, що народилася в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій.

Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою. Визначення походження дитини за спільною заявою жінки та чоловіка. Реєстрація народження дитини за заявою матері. Визначення походження дитини за заявою чоловіка, який вважає себе батьком дитини. Встановлення батьківства в судовому порядку. Спир про батьківство між чоловіком матері дитини та особою, що вважає себе батьком дитини. Встановлення факту батьківства за рішенням суду. Визнання материнства за рішенням суду. Встановлення факту материнства за рішенням суду.

Запис про батьків дитини, якщо батьківство, материнство не встановлене.

Оспорювання батьківства. Оспорювання батьківства після смерті особи, що записана батьком дитини. Оспорювання матір'ю дитини батьківства свого чоловіка. Оспорювання материнства.

Тема 2. Особисті немайнові правовідносини батьків, дітей, інших членів сім'ї в міжнародному приватному праві

Особисті немайнові права та обов'язки батьків. Особисті права неповнолітніх батьків та їх реалізація. Права дітей. Обов'язок дітей піклуватися про батьків. Участь органів опіки та піклування у здійсненні особистих немайнових прав батьків та дітей.

Підстави позбавлення батьківських прав. Особи, що мають право на звернення до суду з позовом про позбавлення батьків батьківських прав. Правові наслідки позбавлення батьків батьківських прав. Влаштування дитини, батьки якої позбавлені батьківських прав. Порядок поновлення батьківських прав.

Особисті немайнові правовідносини інших членів сім'ї та родичів. Права баби, діда, прабаби, прадіда щодо виховання та захисту онуків, правнуків. Права братів та сестер на спілкування, виховання та захист. Права вітчима, мачухи на виховання та захист пасинка, падчерки. Права та обов'язки особи, що взяла дитину в сім'ю щодо її виховання. Обов'язки особи піклуватися про бабу, діда, прабабу, прадіда, вітчима, мачуху, а також тих, з ким вона проживала однією сім'єю.

Тема 3. Правовідносини між батьками та дітьми з приводу майна.

Правовий режим майна батьків та дітей. Спільна сумісна власність батьків та дітей. Індивідуальне майно дитини. Забезпечення житлових прав дитини. Управління батьками майном дитини. Правові обмеження дій батьків щодо майнових прав дитини.

Змістовий модуль 7. Влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування міжнародному приватному праві

Тема 4. Загальні положення про влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Підстави та порядок набуття дитиною правового статусу сироти або такої, що позбавлена батьківського піклування. Тимчасове влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Притулок для дітей служби у справах дітей. Центр соціально-психологічної реабілітації дітей. Соціально-реабілітаційний центр (дитяче містечко). Заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: будинок дитини системи охорони здоров'я, дитячий будинок та загальноосвітня школа-інтернат системи освіти; дитячий будинок-інтернат системи праці та соціальної політики. Органи опіки та піклування і їх повноваження щодо захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Тема 5. Усиновлення в міжнародному приватному праві

Поняття усиновлення. Мета усиновлення. Діти, які підлягають усиновленню. Підстави для усиновлення дитини. Особи, які можуть бути усиновлювачами. Особи, які не можуть бути усиновлювачами. Особи, що мають переважне право на усиновлення. Згода осіб на усиновлення. Порядок ведення обліку дітей, що можуть бути усиновленими та кандидатів в усиновлювачі. Встановлення контакту з дитиною. Порядок розгляду справ про усиновлення. Правові наслідки усиновлення. Права та обов'язки усиновлювачів. Права усиновленої дитини. Припинення усиновлення. Скасування усиновлення. Правові наслідки скасування усиновлення. Визнання усиновлення недійсним. Правові наслідки визнання усиновлення недійсним. Завдання та повноваження Державного Департаменту з усиновлення та захисту прав дитини.

Тема 6. Опіка та піклування над дітьми в міжнародному приватному праві

Підстави та порядок встановлення опіки та піклування над дітьми. Органи опіки та піклування та їх повноваження. Права та обов'язки опікунів, піклувальників. Права дитини, над якою встановлено опіку чи піклування. Звільнення опікуна, піклувальника від виконання своїх обов'язків. Припинення опіки та піклування. Опіка над майном дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Тема 8. Сімейні правовідносини з іноземним елементом в міжнародному приватному праві.

Поняття сімейних правовідносин з іноземним елементом. Порядок реєстрації шлюбу між громадянами України і іноземними громадянами. Порядок реєстрації шлюбу між громадянами України, що перебувають за кордоном. Порядок реєстрації шлюбу між іноземними громадянами в Україні. Порядок розірвання шлюбу між громадянином України та іноземним громадянином. Порядок розірвання шлюбу між іноземцями, що перебувають в Україні. Порядок розірвання шлюбу між громадянами України, що перебувають за кордоном.

Порядок усиновлення дитини, що є громадянином України, але проживає за кордоном. Особливості усиновлення дитини, що є громадянином України іноземцем.

Встановлення опіки та піклування над дитиною, що є громадянином України, але проживає за її межами. Встановлення опіки та піклування над дитиною-іноземцем.

Застосування в Україні законів іноземних держав та міжнародних договорів.

Змістовий модуль 7. Роль міжнародних арбітражних органів у вирішенні спірних правовідносин в міжнародному приватному праві

Тема 1. Роль міжнародного арбітражу в вирішенні спорів в сфері шлюбно-сімейних відносин в міжнародному приватному праві.

Правові засади функціонування міжнародного комерційного арбітражу. Проблемні питання застосування арбітражного органу у вирішенні шлюбно-сімейних відносин в міжнародному приватному праві. Колізійність в арбітражному процесі в сфері вирішення спорів в шлюбно-сімейних відносин.

Змістовий модуль 8. Визнання та виконання рішень іноземних судів, арбітражів та доручень іноземних органів юстиції в сфері шлюбно-сімейних відносин

Процесуальний порядок визнання та виконання міжнародних судових, арбітражних та органів юстиції в сфері шлюбно-сімейних відносин в міжнародному приватному праві. Примусове виконання рішень міжнародних юрисдикційних органів в міжнародному приватному праві в сфері шлюбно-сімейних відносин.

. Індивідуальні завдання

1. Колізійний та матеріально-правовий методи правового регулювання (2 год.)
2. Суб'єкти міжнародного приватного права (2 год.)
3. Міжнародний договір купівлі-продажу (2 год.)
10. Методи навчання

Під час викладання курсу використовуються такі методи навчання: інформаційно-ілюстративний, метод проблемного викладу, метод вправ, спостереження й аналізу, метод бесіди, методи інтерактивного навчання (ділові ігри, круглі столи тощо), блоковий метод, метод проектів, використання комп'ютерних технологій.

Під час лекцій і практичних занять використовуються технічні засоби навчання: кодоскоп (для проектування схем, таблиць тощо), мультимедійний проектор, комп'ютер.

11. Методи контролю

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Рівень, шкала ECTS, бали Теоретична підготовка Практичні уміння і навички

1 2 3

Високий,

A,

91* – 100,

відмінно - 5 Студент має глибокі, міцні і систематичні знання всіх положень теорії, може не тільки вільно сформулювати, але й самостійно довести закони, теореми, принципи, використовує здобуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях, здатний вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань Студент самостійно розв'язує типові задачі різними способами – ми, стандартні, комбіновані й нестандартні казуси, здатний проаналізувати й узагальнити отриманий результат. При виконанні практичних робіт студент дотримується усіх вимог, передбачених програмою курсу. Крім того, його дії відрізняються раціональністю, вмінням оцінювати помилки й аналізувати результати

Вище середнього, середній

B, C,

81 – 90;

71 – 80;

дуже добре,

добре - 4 Студент знає і може самостійно сформулювати основні закони, теореми, принципи та пов'язати їх з реальними явищами, може привести вербальне формулювання основних положень теорії, навести приклади їх застосування в практичній діяльності, але не завжди може самостійно довести їх. Студент може самостійно застосовувати знання в стандартних ситуаціях, його відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим

Студент самостійно розв'язує типові (або за визначеним алгоритмом) казуси і завдання, володіє базовими навичками з виконання необхідних логічних операцій та перетворень, може самостійно сформулювати типову задачу за її словесним описом, скласти типову схему та обрати раціональний метод розв'язання, але не завжди здатний провести аналіз і узагальнення результату. При вирішенні фабули студент може самостійно підготувати нормативну базу, виконати роботу в повному обсязі й зробити правильні висновки

Достатній,

D, E,

61 – 70,

51 - 60

задовільно,

посередньо

- 3 Студент відтворює основні поняття і визначення курсу, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теорії (аксіоми, закони, принципи), знає істотні ознаки (засади) основних інститутів та їх відмінність, може записати окремі термінологічні дефініції теоретичного положення за

словесним формулюванням і навпаки; допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може. Студент може розв'язати найпростіші типові задачі за зразком, виявляє здатність виконувати основні елементарні аналізи, але не спроможний самостійно сформулювати задачу за словесним описом і визначити метод її розв'язання. При вирішенні фабули студент виконує роботу за зразком (практичним коментарем), але з помилками; робить висновки, але не розуміє достатньою мірою мету роботи

Низький,

FX / F

1 – 51,

незадовільно

2 Відповідь студента при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і правові явища. У відповіді цілком відсутня самостійність. Студент знайомий лише з деякими основними поняттями та визначеннями курсу, з допомогою викладача може сформулювати лише деякі основні положення теорії (рис, принципи) Студент знає умовні позначення та вміє розрізняти основні величини, вміє розв'язувати задачі лише на відтворення основних формул, здійснювати найпростіші математичні дії. При вирішенні фабули студент вміє користуватися окремими законодавчими положеннями, але не може самостійно виконати роботу і зробити висновки

*Відповіді, оцінені до 90 балів, можуть супроводжуватися додатковими питаннями – до 10 балів у сукупності.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль				Підсумковий тест (іспит)				Сума			
Змістовий модуль 1											
Змістовий модуль 2				-							
T.1	T.2	T.3	T.4	ПМК	T.5	T.6	T.7	T.8	T.		
9	T.										
10	ПМК	100									
10	10	10	10	10	10	10	10	3	3	4	10

Шкала переведення академічних успіхів студентів ЛКА в шкалу за системою ECTS (для повного терміну навчання)

Оцінка за шкалою ECTS

Оцінка за бальною шкалою, що використовується в ЛКА			Оцінка
A (відмінно)	91 – 100	5 (відмінно)	
B (дуже добре)	81 – 90		
4 (добре)			

C (добре) 71 – 80

Д (задовільно) 61 – 70

З (задовільно)

Е (посередньо) 51 – 60

FX 21 – 50 2 (незадовільно) з можливістю повторного складання іспиту.

F 0 – 202 (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни.

Шкала переведення академічних успіхів студентів ЛКА

в шкалу за системою ECTS (для скороченого терміну навчання)

Сума балів за всі види навчальної діяльності Оцінка ECTS Оцінка за національною шкалою

90 – 100 А відмінно для екзамену, курсового проекту (роботи), практики для заліку

зараховано

82-89 В добре

74-81 С

64-73 D задовільно

60-63 E

35-59 FX незадовільно з можливістю повторного складання не зараховано з можливістю повторного складання

0-34 F незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення з дисципліни складається з:

- інтерактивного комплексу навчально-методичного забезпечення дисципліни,
- конспекту лекцій на паперовому та електронному носіях;
- практикуму з дисципліни та методичних вказівок до практичних занять на паперовому і електронному носіях; ЛКА-2010.- 5.25 д.а. т.100.
- тематики контрольних робіт та методичних рекомендацій до їх виконання на паперовому і електронному носіях; ЛКА-2010.- 5.25 д.а. т.100.
- тестових завдань з курсу та методичних рекомендацій до їх виконання на паперовому і електронному носіях; ЛКА-2010.- 5.25 д.а. т.100.
- друкованого роздаткового матеріалу;
- матеріалів для демонстрування за допомогою технічних засобів навчання (слайдів, відео- та аудіо записів);
- завдань і методичних вказівок для самостійної роботи студентів.

14. Рекомендована література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // www.zakon.rada.gov.ua.
2. Україна. Цивільний кодекс: від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – 44. – ст. 356.
3. Україна. Цивільний процесуальний кодекс: від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40 – 42. – ст. 492.
4. Україна. Сімейний кодекс: від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21 – 22. – ст. 135.
5. Україна. Повітряний кодекс: від 19 травня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 48-49. – ст. 536.
6. Україна. Кодекс торговельного мореплавства: від 23 травня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 47 – 52. – ст. 349.
7. Україна. Господарський кодекс: від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19 – 20, № 21 – 22. – ст. 144.
8. Україна. Закон. Про міжнародне приватне право: від 23 червня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 32. – ст. 422.
9. Україна. Закон. Про міжнародні договори України: від 29 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 50. – ст. 540.
10. Україна. Закон. Про міжнародний комерційний арбітраж: від 24 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 25. – ст. 198.
11. Україна. Закон. Про зовнішньоекономічну діяльність: від 16 травня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – ст. 377.
12. Україна. Закон. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті: від 23 вересня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 40. – ст. 364.
13. Україна. Закон. Про правонаступництво України: від 12 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 46. – ст. 617.
14. Україна. Закон. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: від 22 вересня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 19-20. – ст. 179.
15. Україна. Закон. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: від 8 липня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 16. – ст. 250.
16. Україна. Закон. Про імміграцію: від 7 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 41. – ст. 197.
17. Україна. Закон. Про громадянство: від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – ст. 65.
18. Україна. Закон. Про інвестиційну діяльність: від 18 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – ст. 646.
19. Україна. Закон. Про режим іноземного інвестування: від 19 березня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 19. – ст. 80.
20. Україна. Закон. Про транспорт: від 10 листопада 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 51. – ст. 446.

21. Україна. Постанова Кабінету Міністрів. Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій: від 7 серпня 1996 р. // www.zakon.rada.gov.ua.
22. Україна. Постанова Кабінету Міністрів. Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора: від 30 січня 1997 р. № 112 // Офіційний вісник України. – 1997. – № 6. – С. 41.
23. Україна. Декрет Кабінету Міністрів. Про систему валютного регулювання і контролю: від 19 лютого 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 17. – ст. 184.
24. Україна. Міністерство економіки та європейської інтеграції України. Про затвердження Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів): Наказ від 6 вересня 2001 р. // Юридичний вісник України. – Інформаційно-правовий банк. – 2002. – 2-8 лютого. – № 5. – с. 8.
25. Україна. Вищий господарський суд. Інформаційний лист. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: від 7 квітня 2008 р. № 01-8/211 // www.zakon.rada.gov.ua.
26. Статут Гаазької конференції з міжнародного приватного права від 31 жовтня 1951 р. // www.zakon.rada.gov.ua.
11. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 року № 2402-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.
12. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 року № 3425-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39.
13. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 року № 2398-VI // Голос України від 27.07.2010 - № 137.
14. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20.11.2003 року № 1296-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 14. – Ст. 192.
15. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 року № 1382 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 15. – Ст. 232.
16. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13.01.2005 року № 2342-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 6. – Ст. 147.
17. Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей: Закон України від 02.06.2005 року № 2623-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 26. – Ст. 354.
18. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.2001 року № 2789-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 10. – Ст. 70.
19. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 року № 3480-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 31. – Ст. 268.
20. Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1994 року № 606-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 24. – Ст. 207.

21. Про затвердження Порядку здійснення добровільного медичного обстеження наречених: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2002 року № 1740 // Офіційний Вісник України. – 2002. – № 47. – Ст. 2128.28
22. Про затвердження Порядку розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власне імені, по батькові) фізичної особи: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 року № 915 // Офіційний Вісник України. – 2007. – № 52. – Ст. 2115.
23. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 року № 564 // Офіційний Вісник України. – 2002. – № 18. – Ст. 925.
24. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 року № 565 // Офіційний Вісник України. – 2002. – № 18. – Ст. 926.
25. Про затвердження Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 року № 866 // Офіційний Вісник України. – 2008. – № 76. – Ст. 2561.
26. Про затвердження Типового положення про комісію з питань захисту прав дитини: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 року № 866 // Офіційний Вісник України. – 2008. – № 76. – Ст. 2561.
27. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 року № // Офіційний Вісник України. – 2008. – № 79. – Ст. 2660.
28. Про затвердження Положення про Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2006 року № 367 // Офіційний Вісник України. – 2006. – № 13. – Ст. 873.
29. Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру актів цивільного стану громадян: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2007 року № 1064 // Офіційний Вісник України. – 2007. – № 65. – Ст. 2516.
30. Про затвердження Переліку захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 20.08.2008 року № 479 // Офіційний Вісник України. – 2008. – № 82. – Ст. 2784.
31. Про затвердження Переліку захворювань, які дають право на усиновлення хворих дітей без дотримання строків перебування на обліку в Державному департаменті з усиновлення та захисту прав дитини при Міністерстві України у справах сім'ї, молоді та спорту: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 02.09.2008 року № 510 // Офіційний Вісник України. – 2008. – № 91. – Ст. 3036.
32. Про затвердження Порядку вибуття дітей із закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, й соціального захисту дітей, до сімейних форм виховання: Наказ Міністерства України у справах сім'ї,

молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 02.02.2007 року № 302/80/49 // Офіційний Вісник України. – 2007. – № 17. – Ст. 685.

33. Про затвердження Типового положення про будинок дитини: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 18.05.1998 року № 123 // Офіційний Вісник України. – 1998. – № 23.

34. Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.09.2004 року № 747/460 // Офіційний Вісник України. – 2004. – № 41. – Ст. 2740.

35. Про затвердження Положення про порядок та умови прийому документів від іноземців, які бажають усиновити дитину: Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 05.02.2007 року № 313 (у редакції наказу від 12.11.2007 року № 4041) // Офіційний Вісник України. – 2007. – № 13. – Ст. 484.

36. Про затвердження Положення про порядок зміни, доповнення, поновлення, анулювання актових записів цивільного стану: Наказ Міністерства юстиції України від 26.09.2002 року № 86/5 (у редакції наказу від 10.12.2007 року № 1227/5) // Офіційний Вісник України. – 2007. – № 95. – Ст. 3475.29

37. Про затвердження Правил реєстрації актів цивільного стану в Україні: Наказ Міністерства юстиції України від 18.10.2000 року № 52/5 (у редакції наказу від 22.11.2007 року № 1154/5) // Офіційний Вісник України. – 2007. – № 90. – Ст. 3320.

38. Про затвердження Положення про порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України: Наказ Міністерства юстиції України та Міністерства закордонних справ України від 27.12.2004 року № 142/5/310 // Офіційний Вісник України. – 2004. – № 52. – Ст. 3492.

39. Про затвердження Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 03.03.2004 року № 20/5 // Офіційний Вісник України. – 2004. – № 10. – Ст. 639.

40. Про затвердження Переліку видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів на одного з подружжя, дітей, батьків, інших осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.02.1993 року № 146 // Право України. – 1994. – № 7–8.

41. Про затвердження Порядку стягнення аліментів на дитину (дітей) у разі виїзду одного з батьків для постійного проживання в іноземній державі, з якою не укладено договір про подання правової допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2002 року № 1203 // Офіційний Вісник України. – 2002. – № 34.

42. Про затвердження Правил опіки та піклування: Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної

політики України від 26.05.1999 року № 34/166/131/88 // Офіційний Вісник України. – 1999. – № 26.

II. СУДОВА ПРАКТИКА:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Служби безпеки України, Державного комітету нафтової, газової та нафтопереробної промисловості України, Міністерства фінансів України щодо офіційного тлумачення положень пункту 6 статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», частин четвертої і п'ятої статті 22 Закону України
 2. «Про міліцію» та частини шостої статті 22 Закону України «Про пожежну безпеку» (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї») № 5-рп/99 від 03.06.1999 року // Офіційний Вісник України. – 1999. – № 24.
 3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини 1 статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) № 18-рп/2004 від 01.12.2004 року // Офіційний Вісник України. – 2004. – № 50. – Ст. 3288.
 4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення частини другої статті 211 Сімейного кодексу України (справа про різницю у віці між усиновлювачем та дитиною) № 3-рп/2009 від 03.02.2009 року // Офіційний Вісник України. – 2009. – № 11. – Ст. 341.
 5. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15.05.2006 року «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» // Вісник Верховного Суду України. – 2006. – № 7.
 6. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.03.2007 року «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав» // Вісник Верховного Суду України. – 2007. – № 5.
 7. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 року «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 1.
 8. Лист Міністерства юстиції України від 25.07.2006 року № 19-50-556 «Щодо отримання згоди органів опіки та піклування»
 9. Лист Міністерства освіти і науки України від 07.07.2003 року № 1/9-335 «Щодо ведення справ з питань усиновлення дітей»
 10. Застосування судами сімейного законодавства України // Вісник Верховного Суду України. – 2003. – № 1.
- БАЗОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Апопій І.В. Сімейне право України: навчальний посібник: 2-гу видання перероблене та доповнене. – Київ : Центр учбової літератури, 2011. – 360 с.
2. Дякович М. М. Сімейне право : навчальний посібник / М. М. Дякович. – Київ : Правова єдність, 2009. – 512 с.
3. Лепех С. М. Сімейне право України : навчальний посібник / С. М. Лепех. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 318 с.
4. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України. / За ред. Ю.С. Червоного. - К.: Істина, 2003. - 464 с.
5. Нечаева А.М. Семейное право. Курс лекций. - М.: Юристъ, 1998. - 336 с.
6. Ромовська З. В. Українське сімейне право : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / З. В. Ромовська. – К. : Правова єдність, 2009. – 500 с.
7. Сімейне право України (у схемах): Навч. посібник. - К.: Атіка, 2005. - 160 с.
8. Сімейне право України: Підручник / За заг. Ред. В.П. Мироненко. – К.: Правова єдність, 2008. - 477с.
9. Сімейне право України: Підручник / Л.М. Баранова, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової та І.В. Жилінкової. - К.: Юрінком Інтер, 2004. - 264 с.
10. Сімейне право України: Підручник/ За ред. Гопанчука В,С. - К.: Істина, 2002. - 304 с.
11. Сімейне право України: Підручник/ За ред. Ю.С. Червоного. - К.: Істина, 2004. - 400 с.
12. Сімейний кодекс України. Науково-практичний коментар / За заг. ред. Фурси С.Я. – К.:Видавець Фурса С.Я.:КНТ, 2008. – 1248 с.
13. Сімейний кодекс України. Науково-практичний коментар / За ред. І.В. Жилінкової. – Х.: Ксилон, 2008. – 855 с.
69. Бевз В. Міжнародне право та міжнародне приватне право: поняття, розмежування та визначення відповідної термінології / Бевз В. // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 4. – С. 7 – 13.
70. Богуславский М. М. Международное частное право / Богуславський М. М. – М.: Юристъ, 2004. – 604 с.
71. Васильченко В.В. Науково-практичний коментар Закону України “Про міжнародне приватне право”. – К.: Істина, 2007. – 200 с.
72. Грамацький Е. Напрями уніфікації та гармонізації міжнародного приватного права в контексті євроінтеграційних процесів / Грамацький Е. // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 10. – С. 107-109.
73. Діковська І. Автономія волі сторін як принцип встановлення права до договірних зобов’язань / Діковська І. // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 10. – С. 103-106.
74. Дрішлюк А. Функції судової практики на сучасному етапі розвитку цивільного права України / Дрішлюк А. // Юридична Україна. – 2012. – № 5. – С. 39-43.

75. Захарченко Т. Визнання та виконання арбітражних рішень на території України / Захарченко Т. // Право України. – 2008. – № 10. – С. 130 – 138.
76. Захарченко Т. Визнання та виконання арбітражних рішень на території України / Захарченко Т. // Право України. – 2008. – № 11. – С. 77 – 86.
77. Кисельова Т. Підвідомчість Міжнародному комерційному арбітражу спорів за участю держави / Кисельова Т. // Право України. – 2006. – № 8. – С. 52.
78. Конституция Соединенных Штатов Америки. – М.: ТОО “Иван”, 1993. – 30 с.
79. Коссаk В. М., Михайлів М. О. Правове регулювання іноземних інвестицій та міжнародної технічної допомоги в Україні: Підручник. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 308 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Алименты. – Харьков : Харьков юридический, 2006. – 208 с.
2. Антокольская М. В. Семейное право : учебник [изд. 2-е, перераб. и доп.] / М. В.
3. Антокольская. – М. : Юристъ, 2003. – 333 с.
4. Антошкіна В. К. Договір про поділ майна подружжя, що є об’єктом права спільної власності / В. К. Антошкіна // Право України. – 2005. – № 8.
5. Антошкіна В. К. Договірне регулювання відносин з надання утримання між подружжям (колишнім подружжям) / В. К. Антошкіна // Право України. — 2004. – № 11.
6. Антошкіна В. К. Договірне регулювання майнових відносин подружжя / В. К. Антошкіна // Право України. – 2005. – № 3.
7. Ариванюк Т. О. До питання про укладення угод за участю подружжя / Т. О. 8. Ариванюк // Право України. – 2001. – № 9.
9. Ариванюк Т. О. Правове регулювання відносин власності між подружжям : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес ; сімейне право ; міжнародне приватне право» / Т. О. Ариванюк. – К., 2002.
10. Атрохова Е. С. Брачный контракт. Гарантия семейного счастья / Е. С. Атрохова, А. С. Гаспарян. – Ростов на Дону : Феникс, 2004. – 288 с.
11. Афанасьева И. В. Правовое регулирование суррогатного материнства / И. В. Афанасьева // Медицинское право. – 2007. – № 2.
12. Афанасьева Л. В. Аліментні зобов’язання інших членів сім’ї та родичів / Л. В. Афанасьева // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України. – 2002. – № 1.
13. Афанасьева Л. В. Аліментні зобов’язання свояків, фактичних вихователів та вихованців / Л. В. Афанасьева // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – Харків, 2002. – № 17.

14. Афанасьєва Л. В. Проблеми законодавчого визначення оптимального розміру аліментів на неповнолітніх дітей / Л. В. Афанасьєва // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України. – 2001. – № 1.31
15. Баллаєва Е. А. Гендерная експертиза законодательства РФ репродуктивные права женщин в России / Е. А. Баллаєва. – Москва : Эслан, 1998. – 135с.
16. Бикова О. Ю. Інститут заручин за Сімейним кодексом України / Молодь у юридичній науці : зб. тез доповідей Міжнар. наук. конф. [«Другі осінні юридичні читання»] / О. Ю. Бикова. – Хмельницький : Вид-во ХІУП, 2003.
17. Васильківська І. Сімейне виховання : правовий аспект проблеми / І. Васильківська // Право України. – 1998. – № 6.

15. Інформаційні ресурси

1. <http://www.rada.gov.ua>
2. <http://www.reyestr.court.gov.ua>
3. <http://www.lib.com.ua>
4. <http://www.library.lviv.ua>
5. <http://www.nbu.gov.ua>
6. <http://franko.lviv.ua/library>
7. <http://www.urakad.kharkiv.edu>
8. <http://www.nla.od.ua/odessa/lib>
9. <http://www.uosa.uar.net>

[http:// lib.lac.lviv.ua](http://lib.lac.lviv.ua)

<http://edu.km.ru/>

<http://vschool.km.ru/>

<http://vkids.km.ru/>

IV. Джерела Інтернет:

1. <http://www.lib.com.ua>
2. <http://www.library.lviv.ua>